

**Міністерство освіти і науки України
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського**

ЛЕБЕДЄВА НАТАЛІЯ АНАТОЛІЇВНА

УДК 378:37.047:035(043.3)

**ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ
СТУДЕНТІВ ВИЩИХ АГРАРНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ
ДО МАЙБУТНЬОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

13.00.07 – теорія і методика виховання

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Вінниця – 2014

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Вінницькому державному педагогічному університеті, Міністерство освіти і науки України, м. Вінниця.

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор
Шахов Володимир Іванович,
Вінницький державний педагогічний
університет, професор кафедри психології,
м. Вінниця.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Тернопільська Валентина Іванівна,
Київський університет імені Бориса Грінченка,
професор кафедри теорії та історії педагогіки,
м. Київ;

кандидат педагогічних наук, старший науковий
співробітник,
Мельник Олександр Васильович,
Інститут проблем виховання НАПН України,
заступник директора з наукової роботи, м. Київ.

Захист відбудеться «19» листопада 2014 року о 14.30 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 05.053.01 у Вінницькому державному педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського за адресою: 21100, м. Вінниця, вул. Острозького, 32, корпус № 2, зала засідань.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (21100, м. Вінниця, вул. Острозького, 32).

Автореферат розісланий « 17 » жовтня 2014 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

А.М. Коломієць

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Сучасні умови соціально-економічних змін та інтеграція України до загальноєвропейського простору потребують трансформацій і в освітній сфері. На часі проблема формування особистості нового типу з високим рівнем розвитку морально-духовних якостей. З огляду на це освітній простір сьогодення, зокрема вищих навчальних закладів, покликаний створити належні умови для соціального та особистісного становлення майбутнього фахівця.

Економіка й освіта тісно пов'язані між собою, а вплив освіти на ефективність суспільного виробництва є все більш очевидним.

Якість підготовки працівників агропромислового комплексу, як підтверджують наукові дослідження, а також оцінки керівників і фахівців сільського господарства відчутно відстає від вимог сучасного аграрного виробництва. Насамперед, це пов'язане з байдужим ставленням до професії, суперечливою мотиваційною спрямованістю молоді, недостатньою моральною зрілістю особистості майбутнього фахівця. У зв'язку з цим особливої актуальності в галузі державної освітньої політики набуває проблема формування в студентів вищих аграрних навчальних закладів ціннісного ставлення до майбутньої професійної діяльності у процесі фахової підготовки.

Становлення особистості молодого працівника аграрної сфери – це багатогранний процес, результатом якого є не тільки сукупність професійних знань, умінь та навичок, а й духовний образ майбутнього трудівника, його ставлення до навколишньої дійсності, реалій професійної діяльності, його розуміння екзистенційних питань людського буття.

Разом із тим, сучасна вища школа ще недостатньо уваги приділяє раціональному співвідношенню й взаємозв'язку соціокультурних, освітніх, професійних та особистісних цінностей студентів і дотримується традиційних підходів у організації професійної освіти.

Ці обставини вимагають від аграрних ВНЗ реформування освітнього простору з позицій аксіологічного підходу, що розкриває цінність професійної діяльності для суб'єкта в особистісному, освітньому та соціокультурному аспектах, здійснення підготовки фахівців у контексті формування ціннісного ставлення до майбутньої професійної діяльності.

Орієнтація педагогіки на нове бачення ціннісних засад освіти, ідеї аксіологічного підходу в професійній підготовці та положення теорії виховання співзвучні спрямованості сучасних педагогічних стратегій.

Педагогічний аспект цінностей, ціннісних орієнтацій та ціннісного ставлення представлений у межах педагогічної аксіології в працях В. Андрущенка, І. Беха, О. Вишневецького, В. Гінецинського, І. Зязюна, В. Кременя, М. Сметанського, О. Сухомлинської, Г. Тарасенко, О. Шестопалюка та ін. Зокрема І. Бех, досліджуючи духовні цінності, надає пріоритет у їх формуванні особистісно зорієнтованій освіті, що має будуватися на гуманістичних аксіологічних засадах.

Педагогічні дослідження з підготовки фахівців аграрного сектора присвячені переважно таким питанням: нові підходи до аграрної освіти (Д. Мельничук); організація навчального процесу в аграрних ВНЗ (А. Бугерко, Л. Головка, М. Гутієв,

О. Дьомін, П. Лузан, О. Полозенко, Л. Ханула та ін.); професійна спрямованість особистості студента-аграрія (Л. Сподін), професійне становлення студентів в аграрних ВНЗ (С. Виговська), професійна підготовка студентів різних сільськогосподарських спеціальностей (Н. Кожемякіна, В. Лозовецька, В. Свистун, М. Хоменко та ін.), формування комунікативних умінь фахівців-аграріїв (В. Кручек) і культури їхнього ділового мовлення (В. Михайлюк) та ін. Питання професійного спілкування в аграрних ВНЗ досліджувались Л. Барановською, Г. Береговою, К. Богатирьовим та ін.

Аналіз останніх дисертаційних досліджень (В. Бурдун, Л. Гуцан, С. Лупінович, С. Петров, Д. Попова, К. Шевчук, Т. Юркова) свідчить про те, що проблема формування ціннісного ставлення розроблялась переважно в межах шкільної освіти.

У той же самий час означена проблема в проекції на студентську молодь вивчалася епізодично у філософському (І. Кузнецова), психологічному (Н. Антонова, Н. Іванцев, А. Фурман) та педагогічному аспектах (Г. Глухова, О. Картавих, Н. Ткачова).

Як бачимо, наукові дослідження здійснюються переважно в площині теорії й методики професійної освіти та методики викладання. Виховні аспекти, а саме формування ціннісного ставлення студентів аграрних ВНЗ до майбутньої професійної діяльності вивчені допоки недостатньо.

Досліджуючи означену нами проблему емпіричним шляхом, установили, що в більшості студентів аграрних ВНЗ недостатньо сформоване ціннісне ставлення до майбутньої професійної діяльності. Як наслідок, у студентів старших курсів – спеціалістів, магістрів можна констатувати відсутність прагнення до професійного самовдосконалення. Усе це, а також суперечності між зростаючою потребою у фахівцях з ціннісним ставленням до професійної діяльності й реальним рівнем розвитку професійно-ціннісних орієнтацій студентської молоді; між потенційними можливостями змісту соціальних і гуманітарних дисциплін у вихованні ціннісного ставлення студентів до професійної діяльності й реалізацією цих можливостей в освітній практиці; між потребою вищої аграрної школи в створенні моделі виховання, що відповідає вимогам сучасного суспільства, і відсутністю науково-методичних рекомендацій, необхідних для її реалізації зумовили вибір теми нашого дослідження: «Формування ціннісного ставлення студентів вищих аграрних навчальних закладів до майбутньої професійної діяльності».

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження є складовою комплексної наукової теми Вінницького національного аграрного університету «Дослідження інноваційних технологій викладання мовознавчих дисциплін у вищій школі в контексті формування лінгвосоціокультурної компетентності майбутніх фахівців аграрного профілю» (державний реєстраційний номер 0112U006698).

Тема дисертації затверджена вченою радою Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (протокол № 6 від 29.12.2010), узгоджена в міжвідомчій раді з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в НАПН України (протокол № 6 від 14.06.2011)

Мета дослідження полягає в тому, щоб на основі теоретичного аналізу досліджуваної проблеми обґрунтувати та експериментально перевірити педагогічні умови формування ціннісного ставлення студентів вищих аграрних навчальних закладів до майбутньої професійної діяльності.

Об'єкт дослідження – професійне виховання студентів аграрних ВНЗ.

Предмет дослідження – педагогічні умови формування ціннісного ставлення студентів вищих аграрних навчальних закладів до майбутньої професійної діяльності.

Гіпотеза дослідження полягає в припущенні що, формування ціннісного ставлення студентів аграрних ВНЗ до майбутньої професійної діяльності буде ефективним за таких педагогічних умов: забезпечення ціннісного спрямування змісту професійної підготовки; долучення студентів до професійно-ціннісної діяльності в системі позанавчальної та навчально-виховної роботи; розвиток діалогічно-комунікативної взаємодії в професійно-ціннісному середовищі.

Для реалізації мети, підтвердження гіпотези та відповідно до об'єкта та предмета дослідження ставились такі **завдання дослідження**:

1. На основі аналізу філософських, соціологічних і психолого-педагогічних джерел виявити ступінь розробленості проблеми, з'ясувати сутність і структуру ціннісного ставлення майбутніх аграріїв до професійної діяльності.

2. Визначити критерії, показники та схарактеризувати рівні сформованості ціннісного ставлення студентів аграрних ВНЗ до майбутньої професійної діяльності.

3. З урахуванням результатів аналізу теорії та практики обґрунтувати комплекс педагогічних умов і розробити модель формування ціннісного ставлення студентів аграрних ВНЗ до майбутньої професійної діяльності.

4. Експериментально перевірити дієвість комплексу педагогічних умов і на основі одержаних відомостей розробити методику формування ціннісного ставлення в студентів аграрних ВНЗ до майбутньої професійної діяльності.

Теоретико-методологічну основу дослідження становлять: філософські праці, що розкривають аксіологічний аспект діяльності особистості, соціальну сутність людини (В. Алексеєва, В. Андрущенко, Л. Буєва, О. Вишневський, С. Дробницький, П. Ігнатенко, А. Єрмоленко, М. Каган, І. Кузнєцова, В. Лук'янець, М. Підлісний, В. Тугарінов); дослідження, присвячені ціннісним орієнтаціям, класифікації цінностей, ролі цінностей у соціалізації та самоактуалізації особистості (Н. Антонова, Е. Беляєв, Д. Белл, А. Здравомислов, Н. Іванцев, І. Кон, А. Маслоу, І. Масуда, Р. Мертон); психологічні дослідження, присвячені питанням діяльності, мотивації та розвитку особистості (І. Бех, Л. Божович, Л. Виготський, О. Леонт'єв, С. Максименко, В. М'ясищев, В. Рибалка, В. Семиченко, А. Фурман, В. Ядов); теоретичні дослідження в галузі педагогічної аксіології (О. Безкоровайна, О. Вишневський, І. Зязюн, О. Коберник, В. Кремень, О. Мороз, В. Огнев'юк, М. Сметанський, О. Сухомлинська, Н. Ткачова, Г. Шевченко).

Методи дослідження. Для розв'язання поставлених завдань та перевірки гіпотези було використано комплекс взаємопов'язаних теоретичних та емпіричних методів дослідження: *теоретичні* – аналіз, синтез, індукція, дедукція, порівняння,

конкретизація, вивчення філософських, психологічних і педагогічних досліджень з метою уточнення сутності та змісту ціннісного ставлення студентів аграрних ВНЗ до майбутньої професійної діяльності; *емпіричні* (анкетування, інтерв'ювання, бесіда, пряме, опосередковане і включене спостереження) були використані для вивчення сучасної практики формування ціннісного ставлення студентів аграрних ВНЗ до майбутньої професійної діяльності; *педагогічний експеримент*, який було застосовано для перевірки ефективності педагогічних умов формування ціннісного ставлення студентів аграрних ВНЗ до майбутньої професійної діяльності; *методи математичної статистики* – критерій Вілкоксона (для опрацювання одержаних даних і встановлення кількісних залежностей між досліджуваними явищами).

Експериментальною базою дослідження. Дослідно-експериментальна робота проводилася на базі Вінницького національного аграрного університету, Львівського національного аграрного університету, Національного університету біоресурсів і природокористування України, Уманського національного університету садівництва. Дослідженням було охоплено 506 студентів та 57 викладачів аграрних ВНЗ.

Наукова новизна одержаних результатів:

вперше обґрунтовано педагогічні умови формування ціннісного ставлення студентів аграрних ВНЗ до майбутньої професійної діяльності (забезпечення ціннісного спрямування змісту професійної підготовки; долучення студентів до професійно-ціннісної діяльності в системі позанавчальної та навчально-виховної роботи; розвиток діалогічно-комунікативної взаємодії в професійно-ціннісному середовищі); визначено критерії: мотиваційно-ціннісний (показники: мотиви вибору професії та усвідомлення особливостей майбутньої професійної діяльності, позитивна мотивація навчальної діяльності, потреба в професійному самовдосконаленні, адекватна самооцінка); емоційно-ціннісний (показники: відповідальність, обов'язковість, оптимізм, емпатія, самовладання, витримка, організованість, зібраність, цілеспрямованість, наполегливість); творчо-діяльнісний (показники: пізнавальна активність, самостійність, активна життєва позиція, творча ініціатива); та рівні (високий, середній, низький) сформованості в студентів аграрних ВНЗ ціннісного ставлення до майбутньої професійної діяльності; розроблено модель формування ціннісного ставлення студентів аграрних ВНЗ до майбутньої професійної діяльності, що містить орієнтаційний, праксеологічний та комунікативно-творчий етапи та передбачає впровадження обґрунтованих педагогічних умов;

уточнено сутність поняття "ціннісне ставлення" до майбутньої професійної діяльності як цілісного, інтегративного утворення в структурі особистості майбутнього фахівця-аграрія, сутність якого полягає в усвідомленні соціальної значущості сільськогосподарських професій; наявності стійких професійних інтересів до праці аграріїв; прагненні до творчої професійної діяльності у сфері сільськогосподарського виробництва;

подальшого розвитку набули теоретико-методичні підходи виховання студентів-аграріїв в умовах вищого навчального закладу.

Практичне значення: розроблено та впроваджено в навчально-виховний

процес аграрного ВНЗ методику формування ціннісного ставлення студентів аграрних ВНЗ до майбутньої професійної діяльності. Розроблено методичні рекомендації науково-педагогічним працівникам «Виховання професіонала-аграрія», а також діагностичну методику для виявлення рівнів сформованості мотиваційно-ціннісної сфери особистості студента-аграрія. Одержані результати, узагальнений емпіричний матеріал та методичні рекомендації можуть бути використані в навчально-виховному процесі аграрного ВНЗ та інших вищих професійних навчальних закладах, на курсах перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів агропромислового комплексу, що сприятиме розвитку й самореалізації фахівців у професійній діяльності.

Результати дослідження впроваджено у навчально-виховний процес Вінницького національного аграрного університету (довідка № 12-17 від 14.01.2013), Львівського національного аграрного університету (довідка № 532 від 11.09.2013), Національного університету біоресурсів і природокористування України (довідка № 507 від 18.01.2013), Уманського національного університету садівництва (довідка № 20-06/506 від 25.05.2012).

Апробація результатів дисертації. Основні положення та результати дослідження обговорено та схвалено на науково-практичних конференціях різного рівня: VI Міжнародній науково-практичній конференції «Духовність у становленні та розвитку особистості» (м. Вінниця, 2012); Всеукраїнській науковій конференції «Василь Сухомлинський і школа XXI століття: традиція й інноваційність» (м. Умань, 2012) ; Всеукраїнській науково-практичній конференції «Особистість XXI століття» (м. Сімферополь, 2012); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Традиції та інновації сучасної освіти в Україні» (м. Сімферополь, 2013); Всеукраїнській науково-практичній конференції з міжнародною участю «Актуальні питання теорії та практики психолого-педагогічної підготовки майбутніх фахівців» (м. Хмельницький, 2013), у роботі Всеукраїнського круглого столу «Психолого-педагогічне забезпечення соціальної мобільності сучасної молоді: реалії та перспективи» (м. Київ, 2012).

Про одержані результати та висновки роботи доповідалося на засіданнях кафедри педагогіки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Публікації. Основні результати дослідження відображено в 16 наукових працях, з них 8 наукових статей – у виданнях, затверджених ВАК України як фахові в галузі педагогіки; 2 публікаціях у закордонних виданнях.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до них, списку використаних джерел і додатків. Основний текст викладено на 185 сторінках. Ілюстративний матеріал подано в 10 таблицях і 10 рисунках. Список використаних джерел становить 244 найменувань на 25 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, визначено мету й завдання, об'єкт, предмет і методи наукового пошуку, схарактеризовано методологічні основи дослідження, розкрито наукову новизну та практичне

значення роботи; подано відомості про апробацію й упровадження результатів дослідження та особистий внесок.

У першому розділі – **«Формування ціннісного ставлення студентів вищих аграрних навчальних закладів до майбутньої професійної діяльності як педагогічна проблема»** – проаналізовано стан проблеми у філософській, соціологічній та психолого-педагогічній літературі, з'ясовано критерії та показники сформованості ціннісного ставлення до професійної діяльності, уточнено сутність, зміст та особливості формування ціннісного ставлення студентів аграрних ВНЗ до майбутньої професійної діяльності.

Поняття «цінність», «ціннісне ставлення» є складним і багатограним, оскільки проблема цінностей відображає різні сторони дійсності, тому є предметом вивчення широкого кола гуманітарних наук. Наслідком полісемічності поняття «цінність» є різні підходи до визначення специфіки вихідних аксіологічних категорій. У результаті аналізу джерельної бази виявлено специфічні ознаки категорій «цінність», «ціннісне ставлення» в інтерпретуванні різних наук, визначено загальні для них положення та з'ясовано дефініції. Зокрема, в філософсько-аксіологічному трактуванні цінність – це суб'єктно-об'єктне співвідношення, що пов'язує людину зі змістом явищ (В. Алексеєва, О. Вишневський, С. Дробницький, П. Ігнатенко, А. Єрмоленко, М. Каган, І. Кузнецова, В. Лук'янець, В. Сагатовський, В. Тугарінов).

Аналіз психолого-педагогічних джерел (В. Андрущенко, І. Бех, Л. Божович, Л. Виготський, О. Леонтьєв, С. Максименко, В. М'ясищев, В. Рибалка, В. Семиченко, А. Фурман, В. Ядов) дозволив виокремити поняття “ціннісне ставлення” як результат оцінної діяльності особистості, що розглядається як один із видів її психічних ставлень, що включає в себе оцінку за певним критерієм з точки зору цілей, завдань, інтересів, потреб індивіда й віднесення частини з них до цінностей.

У теорії та практиці системи вищої професійної освіти розв'язання проблеми формування ціннісного ставлення студентів аграрних ВНЗ до майбутньої професійної діяльності здійснюється більш ефективно в контексті особистісно зорієнтованого, діяльнісного, синергетичного та акмеологічного підходів. Особистісно зорієнтований підхід передбачає ставлення до студента як до свідомого суб'єкта власного розвитку й виховної взаємодії. Діяльнісний підхід розкриває цілі, засоби, результат діяльності учасників взаємодії, їх взаємозумовленість у процесі спільної діяльності. Синергетичний підхід забезпечує єдність організації й результатів виховання та навчання, знаходить втілення в міжпредметних зв'язках у випадках переходу від однієї діяльності до іншої. Акмеологічний підхід передбачає озброєння суб'єкта діяльності знаннями та технологіями, що забезпечують можливість його успішної самореалізації в сфері обраної професії.

У сучасній теорії та практиці формування ціннісного ставлення в процесі професійної підготовки студентів-аграріїв розглядають з точки зору таких питань: задоволення професією, динаміки та факторів, що впливають на формування (соціально-психологічні, психолого-педагогічні, диференційно-психологічні, у тому

числі вікові); професійна мотивація, тобто система та ієрархія мотивів, що визначають позитивне та негативне ставлення до обраної професії; динаміка ефективності навчальної діяльності в процесі професійної підготовки; професійне спрямування; професійна компетентність.

На основі аналізу наукових джерел у галузі педагогічної аксіології (О. Сухомлинська, О. Вишневський, І. Зязюн, О. Безкоровайна, О. Коберник, О. Мороз, В. Огнев'юк, М. Сметанський, Н. Ткачова, Г. Шевченко), а також з урахуванням специфіки професійної діяльності аграріїв, нами уточнено поняття ціннісного ставлення студентів вищих аграрних навчальних закладів до майбутньої професійної діяльності як цілісного, інтегративного утворення в структурі особистості майбутнього фахівця-аграрія, сутність якого полягає в усвідомленні соціальної значущості сільськогосподарських професій; наявності стійких професійних інтересів до аграрної праці; прагненні до творчої самореалізації у сфері сільськогосподарського виробництва.

Установлено, що стійкість ціннісного ставлення пов'язана з емоційно-вольовою сферою особистості. Ціннісне ставлення до професійної діяльності містить творче ставлення до неї. Зважаючи на це, з'ясовано, що структуру ціннісного ставлення до майбутньої професії складають такі компоненти: когнітивний (оволодіння знаннями про особливості професії, моральні та духовні цінності, усвідомлення особистістю значущості майбутньої діяльності, розвиток стійких професійних інтересів), емоційний (емоційне переживання результатів своєї праці) та поведінковий (прагнення до активної творчої праці).

Структурно-компонентний аналіз феномену ціннісного ставлення дозволив з'ясувати критеріальний апарат дослідження. Зокрема, для когнітивного компонента визначено критерій *мотиваційно-ціннісний* (показники: мотиви вибору професії та усвідомлення особливостей майбутньої професійної діяльності, позитивна мотивація навчальної діяльності, потреба в професійному самовдосконаленні, адекватна самооцінка); та *емоційно-ціннісний* (показники: відповідальність, обов'язковість, оптимізм, емпатія, самовладання, витримка, організованість, зібраність, цілеспрямованість, наполегливість); для поведінкового компонента – *творчо-діяльнісний* (показники: пізнавальна активність, самостійність, активна життєва позиція, творча ініціатива).

З'ясування критеріїв та показників сформованості ціннісного ставлення до професійної діяльності дало змогу встановити, що воно може проявлятися в різній мірі. Зважаючи на це, а також використовуючи рівневий підхід у діагностиці, запропоновано три рівні ціннісного ставлення до професійної діяльності: *низький* (студент не бачить себе в ролі майбутнього професіонала, діяльність щодо вдосконалення професійних знань, умінь і навичок, відбувається стихійно, не завжди усвідомлено, несистематично, відсутня особистісна та професійна позиція, прагнення до творчого розвитку та досягнення результату: ціннісне ставлення суб'єкта до професійної діяльності нестійке); *середній* (студент уявляє себе в ролі майбутнього професіонала, діяльність щодо вдосконалення професійних знань, умінь і навичок набуває впорядкованості, усвідомлення, сталості, з'являється творча ініціатива та прагнення до досягнення результату: ціннісне ставлення суб'єкта до

професійної діяльності є більш стійким); *високий* (студент уявляє себе в ролі майбутнього професіонала, діяльність щодо вдосконалення професійних знань, умінь і навичок упорядкована, усвідомлена, постійна, суперечності, що виникають у процесі діяльності, розв'язуються завдяки активності суб'єкта та постійному творчому пошуку, відбувається вдосконалення способів здійснення діяльності, діяльність суб'єкта результативна: ціннісне ставлення до професійної діяльності стійке).

Здійснивши діагностику на констатувальному етапі дослідження, в якому взяло участь 506 студентів Вінницького національного аграрного університету, Львівського національного аграрного університету, Національного університету біоресурсів і природокористування України, Уманського національного університету садівництва, було встановлено наявність *високого рівня* сформованості ціннісного ставлення до майбутньої професійної діяльності в 59 студентів (11,7 %), *середнього* – у 234 респондентів (46,2%), *низького* – у 213 осіб (42,1 %).

Узагальнення результатів констатувального етапу дослідження дало підстави зробити висновок про невисокий рівень сформованості ціннісного ставлення та спонукало до пошуку шляхів і обґрунтування педагогічних умов, які б забезпечували розвиток і необхідну корекцію ціннісного ставлення студентів аграрних ВНЗ до майбутньої професійної діяльності.

У другому розділі – **«Обґрунтування комплексу педагогічних умов формування ціннісного ставлення студентів вищих аграрних навчальних закладів до майбутньої професійної діяльності»** – визначено й теоретично обґрунтовано комплекс педагогічних умов формування ціннісного ставлення студентів вищих аграрних навчальних закладів до майбутньої професійної діяльності.

На підставі результатів аналізу наукових праць з проблеми дослідження, а також висновків констатувального етапу експерименту було зроблено припущення, що формування ціннісного ставлення до майбутньої професійної діяльності у студентів-аграріїв може бути більш результативним завдяки комплексу таких педагогічних умов: забезпечення ціннісного спрямування змісту професійної підготовки; долучення студентів до професійно-ціннісної діяльності у системі позанавчальної та навчально-виховної роботи; розвиток діалогічної комунікативної взаємодії в професійно-ціннісному середовищі.

Забезпечення ціннісного спрямування змісту професійної підготовки – це створення за допомогою спеціально відібраних форм та методів виховання умов, що розкривають значущість майбутньої професійної діяльності. Ціннісне спрямування професійної підготовки – інтегрована характеристика компонентів виховної системи, що ініційована спрямуванням цілей професійної підготовки на оволодіння основами професіоналізму, підкріплена цінностями професійної діяльності та реалізується шляхом педагогічно доцільних засобів, котрі сприяють формуванню ціннісного ставлення студентів до майбутньої професійної діяльності.

Забезпечення ціннісного спрямування змісту професійної підготовки спирається на принципи гуманізму, демократизму, культуровідповідності та

визначає сутність професійної діяльності як соціально значущої потреби та фактору, що створює матеріальний і духовний потенціал, а також можливості особистісного зростання майбутнього фахівця.

Професійно-ціннісну діяльність трактуємо як діяльність, у процесі якої цілеспрямовано розвивається активність студентів у оволодінні професійними компетенціями. Ця педагогічна умова передбачає долучення студентів до системи професійних цінностей, що відображають багатство професійної культури та становлення ціннісного ставлення до неї та професійно-ціннісну спрямованість інформації.

Діалогічно-комунікативна взаємодія – це процес взаємного застосування особистісного та професійного досвіду в процесі фахового спілкування з оточуючими для успішного виконання своєї професійно-соціальної ролі.

Професійно-ціннісне середовище – це система впливу та умов формування особистості професіонала за заданим взірцем, а також можливості для його саморозвитку, що знаходяться в соціальному та просторово-предметному оточенні. Професійно-ціннісне середовище має комунікативну основу. Розвинена комунікативна компетентність у професійно-ціннісному середовищі сприяє зміні позиції студента, формуванню позитивної моделі поведінки особистості, реалізації її активності, динамізму та інтенсивності спілкування, створенню сприятливої емоційно-психологічної атмосфери.

Виокремлений нами комплекс педагогічних умов формування ціннісного ставлення студентів аграрних ВНЗ до майбутньої професійної діяльності є частиною цілісного процесу професійної підготовки майбутнього фахівця в аграрному ВНЗ і доводить свою ефективність лише в тому випадку, коли його частини взаємопов'язані та використовуються в єдності.

У третьому розділі – **«Дослідно-експериментальна робота щодо формування ціннісного ставлення студентів вищих аграрних навчальних закладів до майбутньої професійної діяльності»** – презентується теоретична модель та практична методика формування ціннісного ставлення, а також програма її реалізації, розкрито організацію та зміст педагогічного експерименту, висвітлено його результати, запропоновано методичні рекомендації науково-педагогічним працівникам щодо формування в студентів – майбутніх аграріїв ціннісного ставлення до майбутньої професійної діяльності.

Для більш наочного уявлення про досліджуваний процес розроблено організаційно-педагогічну модель формування ціннісного ставлення студентів вищих аграрних навчальних закладів до майбутньої професійної діяльності (рис. 1), що була реалізована в поетапній методиці формувального етапу дослідження.

Напрацьована модель містить такі взаємопов'язані складові: педагогічні умови формування ціннісного ставлення студентів до майбутньої професійної діяльності; компоненти, критерії, показники та рівні ціннісного ставлення; етапи формування ціннісного ставлення та відповідні їм методи та форми роботи.

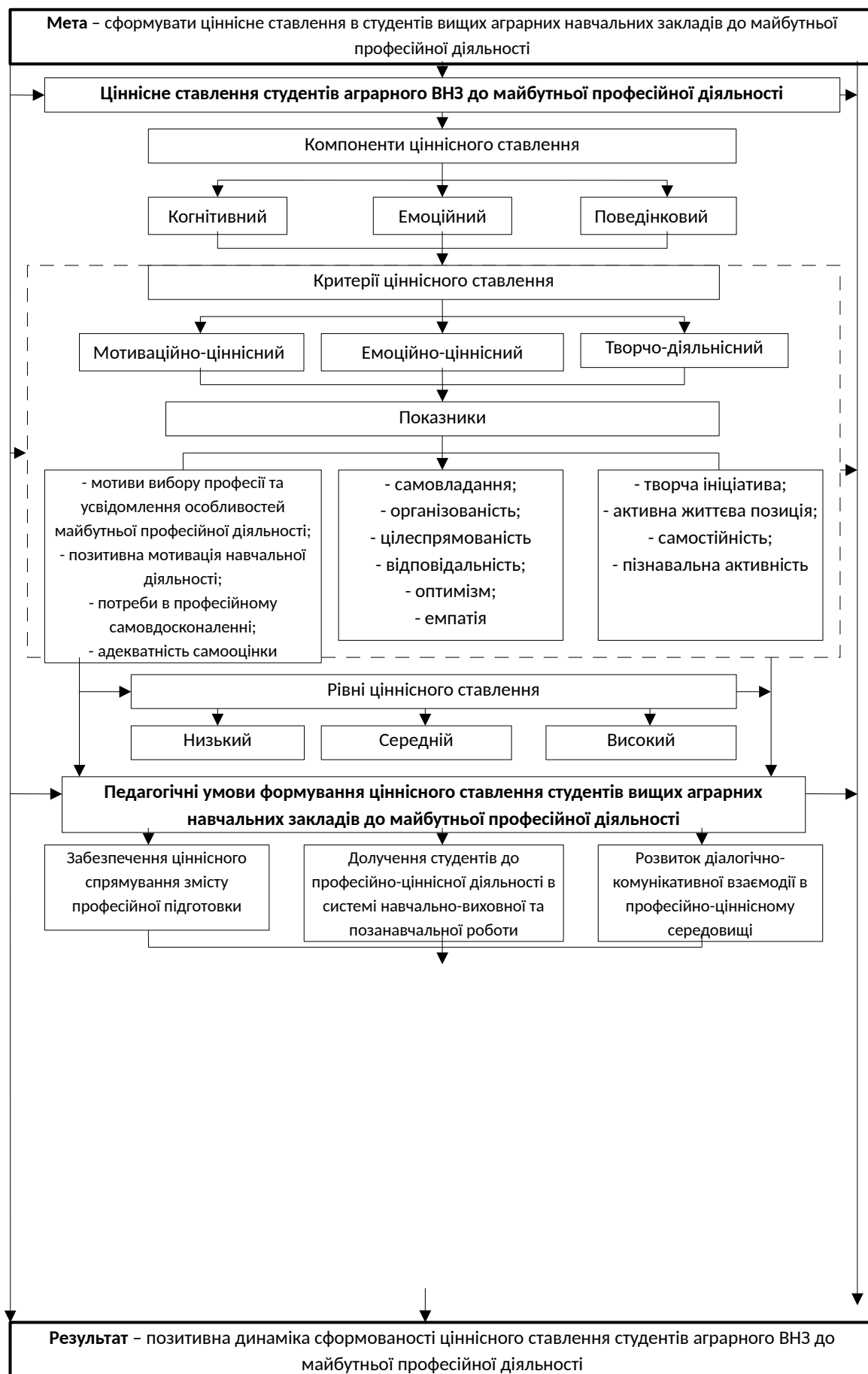

Рис. 1. Організаційно-педагогічна модель формування ціннісного ставлення студентів аграрного ВНЗ до майбутньої професійної діяльності

Методика формування ціннісного ставлення студентів ВНЗ до професійної діяльності охоплює систему позанавчальної та навчально-виховної роботи ВНЗ. Важливим її елементом є програма позанавчальної виховної роботи та цикл практичних занять із розвитку ціннісного ставлення до професійної діяльності.

Метою програми є формування ціннісного ставлення студентів аграрного ВНЗ до майбутньої професійної діяльності. Завдання програми: забезпечити розвиток у студентів потреби в самоосвіті та самовдосконаленні професійних знань і вмінь; формування професійно значущих якостей особистості майбутнього аграрія та розвиток активної професійної позиції; залучення студента до системи професійних цінностей, формування професійної свідомості, відповідальності та соціально-суспільної активності.

Для розвитку діалогічно-комунікативної взаємодії в рамках формування ціннісного ставлення до професії ми використали систему соціально-психологічних технологій (тренінгів) та застосували їх на практиці.

Мета циклу практичних занять із розвитку комунікативної компетентності – навчання студентів ВНЗ навичкам ділового спілкування, що дозволяють результативно будувати ділову взаємодію, підвищувати професійну мобільність, цінність професійної діяльності, створення сприятливого середовища для формування ціннісного ставлення студентів до професійної діяльності.

Формувальний експеримент здійснювався нами в три етапи.

Орієнтаційний етап. Його метою була організація впливу на когнітивну та емоційну сфери, передбачалась робота, спрямована на розкриття значущості майбутньої професійної діяльності для студентів-аграріїв. *Педагогічною умовою на цьому етапі виступило: забезпечення ціннісного спрямування змісту професійної підготовки.*

Реалізація орієнтаційного етапу відбувалася шляхом упровадження таких методів: бесіда, розповідь, рольові та ділові ігри, розв'язування соціально-моральних завдань, переконування, вправи.

Використовувались такі форми роботи: тематичні екскурсії, пізнавальні вікторини, кураторські години, ярмарки знань, брейн-ринги з історії спеціальності, аграрної освіти, історії навчального закладу, оформлення стендів, присвячених історії університету та факультетів, розвитку сільського господарства, ділові ігри, тематичні екскурсії, пізнавальні вікторини, цикл кураторських годин «Шлях у професію», «Сучасний інженер», «Механізатор аграрного комплексу», «Професія – менеджер», «Твоя спеціальність», «У світі професій», «Відповідальність особистості, що це таке», «Віра в себе – запорука успіху», рольові та ділові ігри, ярмарки знань, брейн-ринги з історії спеціальності, аграрної освіти, історії навчального закладу, оформлення стендів, присвячених історії університету та факультетів, тематичні бесіди, індивідуальні бесіди, вправи «Детектив», «І це добре, і це погано», «Прийоми регуляції емоційної напруги», «Підкреслення спільності з м'ячем», «Зрозумій мене», «Метафора»).

Упродовж другого, – *праксеологічного* – етапу продовжувалось формування в студентів ціннісного ставлення на основі здобутих практичних знань, розвитку особистісно та професійно значущих якостей майбутнього аграрія. Завдання цього

етапу: формування в студентів поглядів і переконань шляхом залучення особистості до системи професійних цінностей, що відображають рівень професійної культури та перетворення засвоєних норм в особисте надбання. Під час навчальних занять, низки виховних заходів, ознайомлювальної та виробничої практики виникає потреба в професійному самовдосконаленні, розвивається відповідальність, організованість та пізнавальна активність. *Педагогічна умова на цьому етапі – долучення студентів до професійно-ціннісної діяльності в системі навчально-виховної та позанавчальної роботи.*

Цей етап передбачав використання таких методів: аналіз проблемних ситуацій, педагогічна вимога, контроль, корекція, моделювання; залучення майбутніх фахівців до різноманітних форм роботи: презентації спеціальностей «Інженер», «Агроном», «Еколог», диспутів «Сучасний герой – хто він?», «Я для Батьківщини, чи Батьківщина для мене?», «Чи потрібна молоді політика?», «Хто нагодує Україну?», «Чи стане земля в Україні власністю?», «Земля – наш дім?», «Чи можна відтворити природні ресурси?», «Чому природа часто мстить людині?», «Людина звикла брати від природи. А віддавати?», «Професія менеджера – це спеціальність чи покликання?», «Кваліфікація – що це? А майстерність?»; конкурсів творчих робіт «Наш університет», «Що я знаю про свою професію», «Яким я бачу себе в майбутньому?»; зустрічей з представниками аграрних професій, днів відкритих дверей, відповідальних доручень (індивідуальних та колективних), вправ «Невербальна вправа», «Відпрацювання методу інтерпретації», «Шанобливе промовляння»; гурткової роботи аграрного спрямування, навчання суміжним робітничим професіям «Тракторист», «Бджоляр», «Майстер ландшафтного дизайну» тощо.

Заключний етап – *комунікативно-творчий* – спрямований на реалізацію творчої ініціативи в професійній діяльності, адекватної самооцінки та оптимізму при виконанні завдань практичного характеру. Відбувається перетворення ситуативного сприйняття цінності професійних знань, умінь та навичок у становлення активної професійної та життєвої позиції. На цьому етапі система ціннісно спрямованих дій та вчинків переходить у якість особистості – ціннісне ставлення до майбутньої професійної діяльності. *Педагогічною умовою, що сприяла його формуванню на цьому етапі, був розвиток діалогічно-комунікативної взаємодії у професійно-ціннісному середовищі.*

Серед найбільш ефективних методів на цьому етапі були метод творчих проєктів, ділові ігри, дослідницький, моделювання, оцінювання, тренінг, які здійснювалися в таких організаційні формах: професійне моделювання, професійні турніри, ділові ігри з розробки проєктів спеціалізованих ремонтних майстерень, розробка та захист бізнес-планів, будівельних проєктів, промислових комплексів, професійних турнірах, конкурсах професійної майстерності, днів та тижнів спеціаліста, тренінгів, вправ «Відпрацювання методу перефразування», «Метафора», «Зрозумій мене».

Діагностику сформованості ціннісного ставлення студентів аграрних ВНЗ до майбутньої професійної діяльності було проведено після формульованого етапу експерименту шляхом порівняння показників КГ та ЕГ за раніше визначеними

критеріями. Результати представлено на рис. 2.

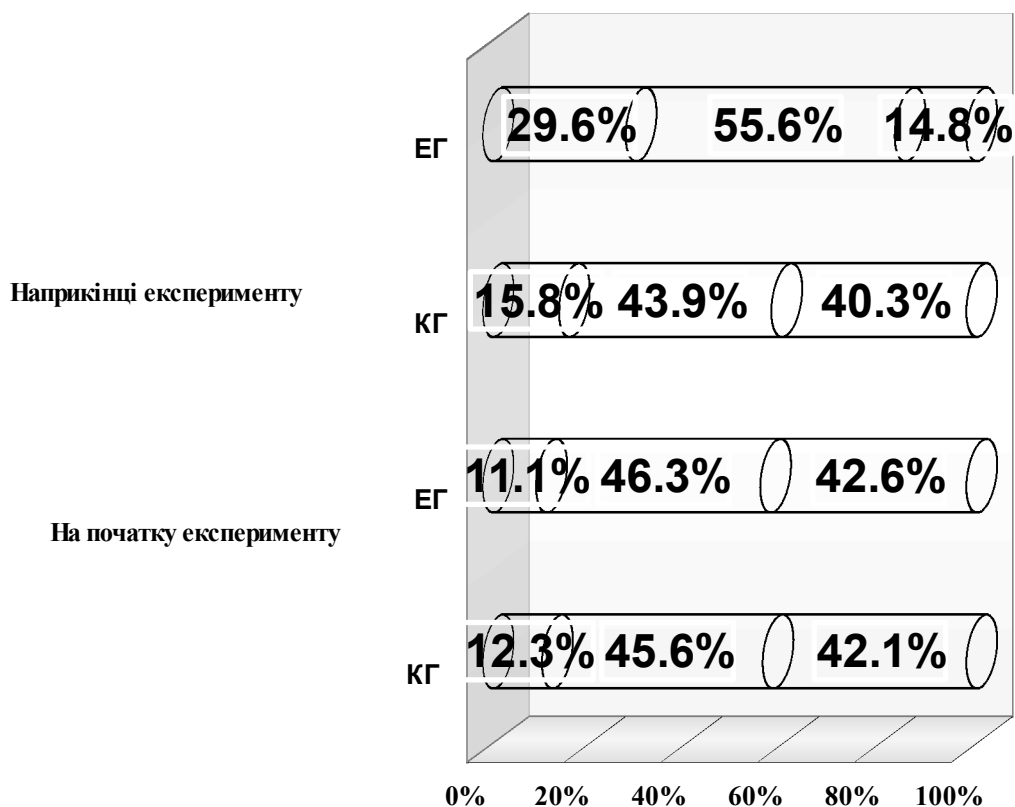

Рис. 2. Динаміка рівнів сформованості ціннісного ставлення студентів-аграріїв до майбутньої професійної діяльності

З рис. 2. видно, що до експерименту в КГ і ЕГ приблизно однакова частка студентів мали високий, середній та низький рівні сформованості ціннісного ставлення до професійної діяльності. Внаслідок роботи, проведеної на формульовальному етапі експерименту, в експериментальній групі відбулась позитивна динаміка, а саме: кількість студентів з високим рівнем сформованості ціннісного ставлення до майбутньої професійної діяльності збільшилася з 6 (11,1%) до 16 осіб (29,6%); із середнім рівнем – з 25 (46,3%) до 30 студентів (55,6%). Натомість суттєво зменшилась кількість респондентів з низьким рівнем сформованості ціннісного ставлення – з 23 (42,6%) до 8 осіб (14,8%).

На відміну від експериментальної, в контрольній групі таких суттєвих тенденцій у рівнях сформованості ціннісного ставлення до майбутньої професійної діяльності не спостерігається. Так, кількість респондентів з високим рівнем збільшилася лише з 7 (12,3%) до 9 студентів (15,8%); з низьким рівнем – зменшилася з 24 (42,1%) до 23 осіб (40,4%). Окрім того, зафіксовано несуттєве зниження кількісної характеристики групи студентів із середнім рівнем сформованості ціннісного ставлення: на початку дослідження їх було 26 осіб (45,6%), наприкінці – 25 (43,9%). Така ситуація пояснюється тим, що 2 студенти з середнього рівня перейшли до високого, а з низького рівня до групи середнього рівня перейшов лише один студент.

Перевірка статистичної достовірності одержаних результатів відбувалася за допомогою використання непараметричного критерію Вілкоксона для двох

пов'язаних вибірок, тобто вибірок, одержаних у процесі парних порівнянь кількісних показників діагностичних зрізів на початку й наприкінці дослідження в одній і тій самій групі.

Статистичний аналіз підтвердив, що зміни у сформованості ціннісного ставлення учасників експериментальних груп до майбутньої професійної діяльності, що відбулися впродовж формувальної частини експерименту, є статистично значущими, на відміну від змін у контрольній групі.

Таким чином, порівняльний аналіз рівнів сформованості ціннісного ставлення студентів – майбутніх аграріїв до майбутньої професійної діяльності за результатами констатувального й контрольного етапів експерименту довів ефективність обґрунтованого нами комплексу педагогічних умов та запропонованої методики його реалізації. Дієвість та перспективність розробленої нами методики формування ціннісного ставлення студентів аграрних ВНЗ до майбутньої професійної діяльності були підтверджені позитивними змінами показників професійної спрямованості та моральної самосвідомості, емоційно-вольової стійкості, творчого ставлення до майбутньої професійної діяльності, що відбулися в результаті її впровадження на формувальному етапі педагогічного експерименту.

Отже, результати формувального етапу експерименту дають підстави зробити висновок про ефективність розробленої методики формування ціннісного ставлення студентів аграрних ВНЗ до майбутньої професійної діяльності.

ВИСНОВКИ

1. В умовах реформування найважливіших засад життя українського суспільства важливого значення набуває проблема формування ціннісного ставлення студентів аграрних ВНЗ до майбутньої професійної діяльності. Результати аналізу нормативних документів, у яких викладено вимоги до фахівців аграрного сектору економіки, дають підстави стверджувати, що майбутні аграрії повинні володіти не тільки фаховими знаннями та вміннями, а й мати сформовану систему ціннісних ставлень, що є необхідною умовою їхнього особистісного та професійного розвитку.

На підставі аналізу літературних джерел уточнено зміст поняття “ціннісне ставлення студентів до майбутньої професійної діяльності”. Це цілісне, інтегративне утворення в структурі особистості майбутнього фахівця-аграрія, сутність якого полягає в усвідомленні соціальної значущості сільськогосподарських професій; наявності стійких професійних інтересів до праці аграріїв; прагненні до творчої самореалізації у сфері сільськогосподарського виробництва.

Ціннісне ставлення до майбутньої професійної діяльності формується шляхом оволодіння знаннями про особливості, моральні та духовні цінності професії, усвідомлення особистістю значущості цієї діяльності, розвитку стійких професійних інтересів, емоційне переживання результатів своєї праці, виховання прагнення до активної творчої праці.

У структурному плані ціннісне ставлення студентів до професійної діяльності становить собою цілісну єдність компонентів: когнітивного, емоційного та поведінкового.

2. Відповідно до структури ціннісного ставлення до професійної діяльності

розроблено критерії: мотиваційно-ціннісний, емоційно-ціннісний і творчодіяльнісний. Показниками критерію мотиваційно-ціннісного є мотиви вибору професії та усвідомлення особливостей майбутньої професійної діяльності, позитивна мотивація навчальної діяльності, потреба в професійному самовдосконаленні, адекватна самооцінка. Критерій емоційно-ціннісний характеризують такі показники як самовладання, організованість, цілеспрямованість, відповідальність, оптимізм, емпатія. До показників творчодіяльнісного критерію ціннісного ставлення до професійної діяльності належать самостійність, активна життєва позиція, творча ініціатива та пізнавальна активність.

Рівень сформованості ціннісного ставлення до майбутньої професійної діяльності може визначатися як низький, середній або високий.

Результати констатувального етапу експерименту підтвердили нашу думку про загальний невисокий рівень розвитку ціннісного ставлення студентів – майбутніх аграріїв до майбутньої професійної діяльності.

3. На основі теоретичного аналізу та результатів констатувального експерименту визначено, обґрунтовано та експериментально перевірено педагогічні умови формування ціннісного ставлення студентів вищих аграрних навчальних закладів до майбутньої професійної діяльності. Підтверджено, що рівень сформованості в майбутніх аграріїв ціннісного ставлення до професійної діяльності зростає за умов забезпечення ціннісного спрямування змісту професійної підготовки; долучення студентів до професійно-ціннісної діяльності в системі позанавчальної та навчально-виховної роботи; розвитку діалогічно-комунікативної взаємодії в професійно-ціннісному середовищі.

У нашому дослідженні формування ціннісного ставлення до майбутньої професійної діяльності представляє закономірну та цілеспрямовану зміну ставлення студента до майбутньої професійної діяльності, шляхом зміни соціального середовища, взірців поведінки (викладачі, спеціалісти-професіонали) та долучення суб'єкта до процесу виховання (у широкому розумінні цього слова), унаслідок чого формується нова якість, властивість суб'єкта – ціннісне ставлення до майбутньої професійної діяльності.

4. Успішна реалізація педагогічних умов передбачена розробленою моделлю формування ціннісного ставлення студентів у навчально-виховному процесі вищих аграрних навчальних закладів, що здійснена шляхом упровадження поетапної методики: орієнтаційний етап спрямований на розкриття значущості майбутньої професійної діяльності для студентів; праксеологічний етап передбачає залучення студентів до системи професійних цінностей, що відображають багатство професійної культури та перетворення засвоєних норм в особисте надбання; комунікативно-творчий етап передбачає перетворення ситуативного сприйняття цінності професійних знань, умінь та навичок у становлення активної професійної та життєвої позиції.

Одержані нами дані дозволяють стверджувати, що в результаті роботи, проведеної на формуальному етапі експерименту, в експериментальній групі відбулася позитивна динаміка, а саме: кількість студентів з високим рівнем

сформованості ціннісного ставлення до майбутньої професійної діяльності збільшилася з 11,1% до 29,6%; із середнім рівнем – з 46,3% до 55,6%. Натомість суттєво зменшилась кількість респондентів з низьким рівнем сформованості ціннісного ставлення – з 42,6% до 14,8%.

На відміну від експериментальної, в контрольній групі таких суттєвих тенденцій у рівнях сформованості ціннісного ставлення до майбутньої професійної діяльності не спостерігається. Так, кількість респондентів з високим рівнем зросла з 12,3% до 15,8%; з низьким рівнем – знизилась з 42,1% до 40,4%. Окрім того, зафіксовано несуттєве зменшення кількісної характеристики групи студентів із середнім рівнем сформованості ціннісного ставлення: на початку дослідження їх було 45,6%, наприкінці – 43,9%.

З метою статистичної перевірки між рівнями сформованості ціннісного ставлення студентів вищих аграрних навчальних закладів до майбутньої професійної діяльності ми застосували *u-критерій*.

Оскільки для експериментальних груп одержане значення *u-критерію* (5,76) перевищує критичне значення *u* (3,28), ми мали всі підстави вважати, що різниця між показниками сформованості ціннісного ставлення студентів – майбутніх аграріїв до майбутньої професійної діяльності на початку і наприкінці дослідно-експериментальної роботи є статистично значущою на рівні значущості $\alpha = 0,001$.

Проведений аналіз кількісних та якісних результатів дослідно-експериментальної роботи засвідчив, що запропонована гіпотеза знайшла своє підтвердження, завдання наукового пошуку розв'язані, мета дослідження досягнута.

Визначаючи перспективи дослідження, ми відзначаємо, що не всі аспекти формування ціннісного ставлення студентів аграрних ВНЗ до майбутньої професійної діяльності нами вивчені й охоплені в повній мірі. В зв'язку з цим перспективною є дослідна робота за такими напрямками означеної проблеми: формування ціннісного ставлення студентів до професійної діяльності в процесі неперервної освіти; порівняльний аналіз досвіду формування ціннісного ставлення до професійної діяльності фахівців - аграріїв провідних країн світу, розробка інноваційних технологій формування ціннісного ставлення студентів до професійної діяльності.

Опубліковані праці, які відображають основні наукові результати дисертації

1. Лебедева Н. А. Цінність та ціннісне ставлення як категорії сучасної педагогіки та філософії / Н. А. Лебедева // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія : Педагогіка і психологія: зб. наук. праць. – Вип. 33 / редкол. : В. І. Шахов (голова) [та ін.]. – Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2010. – С. 135 -140.

2. Лебедева Н. А. Особливості ціннісного ставлення студентів аграрних ВНЗ до вивчення іноземної мови / Н. А. Лебедева // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія : Педагогіка і психологія: Педагогіка і психологія : зб. наук. праць. – Вип. 34 / редкол. : В. І. Шахов (голова) [та ін.]. – Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2011. – С. 131 -136.

3. Лебедева Н. А. Аналіз рівня сформованості ціннісного ставлення студентів аграрних ВНЗ до майбутньої професії / Н. А. Лебедева // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія : Педагогіка і психологія : зб. наук. праць. – Вип. 35 / редкол.: В. І. Шахов (голова) [та ін.]. – Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2011. – С. 128 - 132.

4. Лебедева Н. А. Організація відповідного змісту професійно-ціннісного середовища аграрного ВНЗ / Н. А. Лебедева // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія : Педагогіка і психологія : зб. наук. праць. – Вип. 37 / редкол.: В. І. Шахов (голова) [та ін.]. – Вінниця : ТОВ «Нілан ЛТД», 2012. – С. 38 - 43.

5. Лебедева Н. А. Motivation as a basis of formation valuable attitude of agricultural university students' to future career / Н. А. Лебедева // Научные исследования: информация, анализ, прогноз : монография (международная) / [Г. М. Агеева, В. Н. Багрий, И. А. Бец и др.]; под общей ред. проф. О. И. Кирикова. – Кн. 38. – Москва : Наука информ ; Воронеж : ВГПУ, 2012. – С. 197-207.

6. Лебедева Н. А. Experimental study of formation agricultural higher school students' valuable attitude to future career / Н. А. Лебедева // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія : Педагогіка. – 2012. – № 5. – С. 11 - 16.

7. Лебедева Н. А. The theoretical foundation of the pedagogical conditions complex of agricultural university students' valuable attitude to future career / Н.А.Лебедева // Oswiata i Nauka Bez Graniz PRO FUTURO : Scientific issue of education, knowledge, law and management / Thequarterly Publication. – 2013. – № 2(1), – С. 226-235.

8. Лебедева Н. А. Соціально-психологічні чинники у викладанні іноземної мови студентам аграрного ВНЗ / Н. А. Лебедева // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. пр. – Вип. 35 / редкол. : І. А. Зязюн (голова) [та ін.]. – К. ; Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2013. – С. 331-335.

Опубліковані праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

9. Лебедева Н. А. Християнські цінності як невід'ємна складова духовного світу українського селянства / Н. А. Лебедева // Виховання молоді на принципах християнської моралі : зб. матеріалів регіон. наук. конф. (Вінниця, 16 лют. 2012.). – Вінниця : ВДПУ, 2012. – С. 57-59

10. Лебедева Н. А. Аксиологічні аспекти підготовки педагога у науково-педагогічній спадщині В. О. Сухомлинського / Н. А. Лебедева // Вісник лабораторії «Василь Сухомлинський і школа ХХІ століття: Традиції й інноваційність» : зб. наук. праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини / [ред. кол. : Побірченко Н. С. (гол. ред.) та інші]. – Умань : ПП Жовтий О.О., 2012. – Вип. 41 . – С. 45-53.

11. Лебедева Н. А. Долучення студентів до професійно-ціннісної діяльності у системі позанавчальної та навчально-виховної роботи ВНЗ / Н. А. Лебедева // Духовність у становленні розвитку особистості : зб. наук. праць Ін-ту психології ім.

Г. С. Костюка НАПН України / за ред. С. Д. Максименка. Т. XIV, част. 1. – К., 2012. – С. 179-186.

12. Лебедева Н. А. Забезпечення ціннісного спрямування процесу професійної підготовки / Н. А. Лебедева // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 11 . Соціальна робота. Соціальна педагогіка : зб. наук. праць. – Вип. 14 /частина II /. – К. : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2012. – С. 47-56.

13. Лебедева Н. А. Місце та роль формування ціннісного ставлення студентів до майбутньої професійної діяльності у структурі професійної підготовки / Н. А. Лебедева // Особистість ХХІ століття : зб. матеріалів Всеукраїн. наук.-практ. конф. (м. Сімферополь, 6 червня 2012 р.). – Сімферополь : Кримський ін. бізнесу УЕУ, 2012. – С. 84-89.

14. Лебедева Н. А. Професійна спрямованість як складова підготовки майбутнього аграрія в аксіологічному аспекті / Н. А. Лебедева // Актуальні питання теорії та практики психолого-педагогічної підготовки майбутніх фахівців : матеріали Всеукраїн. наук.-практ. конф. з міжнародною участю (Хмельницький, 25-26 квітня 2013 р.) / [ред. колегія : д. психол. н., проф. Є. М. Потапчук (голов. ред.), к. психол. н., доц. О. В. Кулешова, к. психол. н., доц. Л. О. Подкоритова та ін.] / М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Хмельниц. нац. ун-т., каф. практич. психол. та педагог. – Хмельницький : ХНУ, 2013. – С. 146-148.

15. Лебедева Н. А. Комунікативна компетентність студентів-аграріїв у рамках формування ціннісного ставлення до майбутньої професійної діяльності/ Н. А. Лебедева // Традиції та інновації сучасної освіти в Україні : матеріали Всеукраїн. наук.-практ. конф., 18-19 квітня 2013. – Сімферополь : ДІАЙП, 2013. – С. 35-40.

16. Лебедева Н. А. Виховання професіонала – аграрія : методичні рекомендації / Н. А. Лебедева. – Вінниця : ВНАУ, 2012. – 62 с.

Анотації

Лебедева Н. А. Формування ціннісного ставлення студентів вищих аграрних навчальних закладів до майбутньої професійної діяльності. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.07 – теорія і методика виховання. – Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, МОН України. – Вінниця, 2014.

Дисертацію присвячено проблемі формування ціннісного ставлення студентів вищих аграрних навчальних закладів до майбутньої професійної діяльності. У роботі з'ясовано та уточнено сутність поняття «ціннісне ставлення до професійної діяльності». Визначено, обґрунтовано та експериментально перевірено комплекс педагогічних умов щодо формування ціннісного ставлення студентів аграрних ВНЗ до майбутньої професійної діяльності.

Визначено та охарактеризовано критерії та рівні ціннісного ставлення студентів аграрних ВНЗ до майбутньої професійної діяльності. У дисертації представлена модель, теоретично обґрунтована та експериментально апробована методика, яка передбачає орієнтаційний, праксеологічний та комунікативно-

творчий етапи.

Проведена дослідно-експериментальна робота підтвердила ефективність використання створеної методики формування ціннісного ставлення студентів аграрних ВНЗ до майбутньої професійної діяльності.

Ключові слова: ціннісне ставлення, майбутня професійна діяльність, педагогічні умови, навчально-виховна робота, діалогічно-комунікативна взаємодія, професійно-ціннісне середовище.

Лебедева Н.А. Формирование ценностного отношения студентов высших аграрных учебных заведений к будущей профессиональной деятельности. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.07 – теория и методика воспитания. – Винницкий государственный педагогический университет имени Михаила Коцюбинского, Министерство образования и науки Украины. – Винница, 2014.

Диссертация посвящена проблеме формирования ценностного отношения студентов высших аграрных учебных заведений к будущей профессиональной деятельности. В работе выяснено и уточнено сущность понятия «ценностное отношение к профессиональной деятельности». Определены, обоснованы и экспериментально проверены педагогические условия по формированию ценностного отношения студентов аграрных вузов к будущей профессиональной деятельности. В диссертации представлена модель, теоретически обоснована и экспериментально апробирована методика, предполагающая ориентационный, праксеологический и коммуникативно-творческий этапы.

Проведённая опытно-экспериментальная работа подтвердила эффективность использования созданной методики формирования ценностного отношения студентов аграрных вузов к будущей профессиональной деятельности.

Ключевые слова: ценностное отношение, будущая профессиональная деятельность, педагогические условия, учебно-воспитательная работа, диалогично – коммуникативное взаимодействие, профессионально-ценностная среда.

Lebedeva N.A. Forming valuable attitude of higher agricultural university students to future career. – Manuscript.

Thesis for a candidate degree in pedagogics by specialty 13.00.07 – Theory and Methods of Education. – Vinnytsia Mykhailo Kotsubynsky State Pedagogical University. – Vinnytsia, 2014.

The thesis is devoted to the formation of valuable attitudes of higher agricultural university students to future career. The problem is analyzed from the philosophic, sociological, psychological and pedagogical point of view in the theory and practice of higher education. This work defines and clarifies the essence of the concept of "valuable attitudes to future career" as holistic, integrative education in the structure of future agriculture specialist, the essence of which lies in recognizing the social importance of agricultural occupations; stable professional interest in agricultural labor; pursuit of self-actualization in agricultural production.

It is established that the resistance value treatment is associated with emotional and volitional personality. Valueable attitude to the profession includes creative approach to

it. Therefore, it was found that the structure of value attitude to the future profession includes the following components: cognitive (acquiring knowledge about the features of the profession, moral and spiritual values, awareness of individual importance of future performance, sustainable development professional interests), emotional (emotional experience the results of their labor) and behavioral (desire for active creative work).

Structural and component analysis of the phenomenon of value treatment allowed figuring out criteria device of the research. In particular, the cognitive component defined such criteria as motivational values (indicators: motivation occupational choice and awareness of the features of future careers, positive motivation training activities, the need for professional self-improvement, self-esteem); and emotional values (indicators: responsibility, commitment, optimism, empathy, self-control, self-control, organization, discipline, dedication, persistence); for behavioral components - creative-activity (indicators: cognitive activity, independence, active lifestyle, creative initiative).

Clarification of criteria and indicators of formation value attitude to the profession made it possible to establish that it can occur in varying degrees. Using tiered approach to diagnosis, are proposed three levels of value attitude to the profession: low, average, high.

Determined and experimentally proved is complex of pedagogical conditions for the formation of valuable ratio of agricultural university students to future careers (providing value orientation of training content; involving students to professionally-valuable activities in the extracurricular and educational work, the development of dialogical-communicative interaction in the valuable-vocational environment).

Methods of forming value attitude of university students for professional work cover system and extracurricular educational work of the university. An important element of the program is extracurricular educational work and a series of practical lessons for development value attitude to the profession. The objective is to create value attitude agricultural university students to future careers. Program objectives: to ensure the development of students' need for self-education and self-improvement of professional knowledge and skills; formation of professionally significant qualities of future farmers and the development of active professional positions; engaging students in the system of professional values, the formation of professional consciousness, responsibility, social and public activity. For the development of dialogic interaction and communication within the formation value attitude to the profession, we used a system of social and psychological technologies (training) and applied them in practice.

The purpose of practical training cycle of development of communicative competence - training university students of business communication skills, allowing effectively build business cooperation, improve professional mobility, the value of professional activity, creating a favorable environment for the formation of values of the ratio of students to the profession.

Forming experiment was carried out by us in three stages: orientation, praxeological, communicative – creative. An experimental work has confirmed the effectiveness of established methods based on predefined pedagogical conditions of valuable agricultural university students' attitudes to future career.

Keywords: value ratio, the future professional activity, agrarian higher school, pedagogical conditions, extracurricular and educational work, dialogical-communicative

interaction competence, professional and valuable environment.

Підписано до друку 08.10.2014 р.
Формат 60x84/16
Папір офсетний. Друк різнографічний.
Гарнітура Times New Roman. Ум. др. арк. 1
Наклад 120 прим.

Видавець і виготівник ТОВ фірма «Планер»
Реєстраційне свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
До державного реєстру видавців серія ДК № 3506 від 25.06.2009 р.
Тел.: (0432) 52-08-64; 52-08-65
<http://www.planer.com.ua> E-mail: sale@planer.com.ua